

CZU: 343.42:343.85(498)

PREVENIREA CRIMINALITĂȚII RELIGIOASE ÎN LEGISLAȚIA PENALĂ ȘI EXTRAPENALĂ A ROMÂNIEI

Alexe JEFLEA

Universitatea de Stat din Moldova

Acest articol este consacrat constatărilor *de lege lata* privind protecția libertății religioase și prevenirea prozelitismului abuziv în legislația penală și extrapenală a României.

Analiza problemei conturate a pornit de la: clarificarea noțiunii de religie; recunoașterea postulatului științific conform căruia adevărata cauză a manifestărilor de intoleranță religioasă constituie diversitatea interpretărilor aduse textelor religioase; trecerea în revistă a legislației penale și extrapenale ce reglementează rapoarte în domeniul religiei; analiza detaliată a conceptelor doctrinare întâlnite în sociologie, teologie și criminologie. Sunt propuse spre utilizare științifică pentru știința criminologică două definiții ale autorului privind prozelitismul abuziv și criminalitatea religioasă.

Cuvinte-cheie: religie, prozelitism abuziv, convingeri religioase, libertatea de religie, criminalitate religioasă, hărțuire religioasă, cult religios, pluralism religios.

PREVENTION OF RELIGIOUS CRIMINALITY IN PENAL AND EXTRA-PENAL LEGISLATION OF ROMANIA

This article is dedicated to the provisions of *lege lata* regarding protection of the religious freedom and prevention of the abusive proselytism in penal and extra-penal legislation of Romania.

Namely the analysis has been performed being based on clarification of the notion of religion and its nature; acknowledgment that the real cause of religious intolerance constitutes the diversity of interpretations which are formulated concerning the religious texts; generalization of penal and extra-penal legislation which regulates relationships in the domain of religion; detailed analysis of scientific concepts met in sociology, theology and criminology. The author has proposed for a scientific use, especially for criminology, two definitions of abusive proselytism and religious criminality.

Keywords: religion, abusive proselytism, religious convictions, religious freedom, religious criminality, religious harassment, religious worship, religious pluralism.

Introducere

Analiza problemei privind prevenirea criminalității religioase în România a pornit de la clarificarea noțiunii de religie, precum și de la recunoașterea postulatului științific conform căruia adevărata cauză a manifestărilor de intoleranță religioasă constituie diversitatea interpretărilor aduse textelor religioase. În cadrul acestui mesaj științific vom trece în revistă legislația penală și extrapenală ce reglementează rapoarte în domeniul religiei și vom analiza detaliat unele concepte doctrinare întâlnite în sociologie, teologie și în criminologie.

Comportamentele determinate de factorul religios și consecințele pe care acesta le incumbă, precum și gradul de influențare a legislației penale și extrapenale a României asupra prevenirii și combaterii infracțiunilor cu caracter religios constituie scopul principal al studiului nostru.

În această perioadă, când procesul de globalizare conduce spre formarea unor medii multiculturale, manifestările de intoleranță în ceea ce privește aspectele religioase constituie surse de instabilitate cu precădere la nivel regional. Așa cum a afirmat M.-Ș. Dinu, cele trei mari religii monoteiste (creștină, islamică și iudaică) pot fi transformate deseori în cauze ale unor conflicte, deși adevărata cauză pare a fi, mai degrabă, diversitatea interpretărilor aduse textelor religioase ale fiecărei din cele trei religii [1, p.11].

Astfel, se pot antrena riscuri pentru securitatea națională și internațională, dacă există premise favorabile pentru stimularea strategiilor ce ar trebui urmate pentru evitarea transformării acestui factor într-o sursă de conflict de natură religioasă [2]. Factorul religios este folosit ca vehicul pentru acțiuni ce pot destabiliza starea de securitate. Gradul ridicat de inamicități între grupări religioase sau etnicoreligioase dintr-un stat, din state diferite sau din provincii ale unor state diferite poate stimula și agrava conflictele religioase.

Devine impetuos să înțelegem dimensiunile fenomenului religios din punct de vedere criminologic și social. Astfel, este necesară stabilirea modului și nivelului în care acțiunile generate de fenomenul religios pot duce la dezechilibre ale securității naționale și internaționale. Pentru a atinge un grad cât mai avansat de

cercetare a problemei în cauză, noi am apelat la cele mai progresive surse bibliografice întâlnite în doctrina criminologică și sociologică autohtonă.

Discuții și rezultatele obținute

Grație opiniilor doctrinare întâlnite în literatura de specialitate, am identificat dificultatea formulării unei definiții relevante a religiei, aceasta având în evoluția sa istorică sensuri diferite, după faptele semnificative din viața societății [2].

Cu toate că nu există o definiție unanim acceptată a religiei, la nivel internațional au fost formulate anumite direcții în acest sens. Astfel, în articolul 1A (2) al Convenției din 1951 (Geneva, 28 iunie 1951) [3] sau în Protocolul din 31 ianuarie 1967 privind *Statutul refugiaților* [4] se iau în considerare trei aspecte de bază în ceea ce privește religia. Aceste aspecte sunt legate de trei accepțiuni ale religiei:

1) *Religia ca și credință (aici poate fi inclus și ateismul)*. Religia ca și credință include credințe teiste, nonteiste și atee. Religia este privită ca un set de convingeri (valori) despre divinitate și viața de apoi, cu aspecte legate în principal de destinul spiritual al omenirii;

2) *Religia ca identitate*. Convingerile teologice au mai puțină greutate, primând, însă, apartenența la o comunitate ce împărtășește credințe, ritualuri, etnicitate, naționalitate sau origini comune. În acest caz trebuie acordată o atenție specială relațiilor pe care aceste grupuri le dezvoltă cu grupuri diferite pentru că, în mod frecvent, pot percepe învățăturile religioase ale „celorlalți” ca o amenințare la propria identitate;

3) *Religia ca mod de viață*. Religia devine o marcă identitară, adeseori exteriorizată prin portul unor obiecte vestimentare caracteristice, atitudine repulsivă vizavi de serviciul militar sau jurăminte legate de acesta, practici și sărbători religioase specifice. Toate aceste semne exterioare particulare pot apărea deviate pentru cei care nu împărtășesc aceeași religie, dar pentru membrii comunității, de cele mai multe ori, reprezintă nucleul doctrinar al religiei lor [1, p.15-16].

Astfel, religia poate însemna principii morale, rituri, dar și modul de a gândi și a trăi sacral, propriu unui grup [2].

Credința se distinge de o simplă opinie ori idee, întrucât convingerile religioase presupun puncte de vedere care ating un anumit nivel de forță, de seriozitate și de coerență. Prin urmare, *convincerea personală și credința religioasă nu pot face obiectul niciunei restrângerii, atâta timp cât ele rămân în forul interior al persoanei*. Orice sancțiune impusă individului pentru simplul fapt că are o anumită credință, fără să și-o fi manifestat în vreun fel, nu poate fi admisă și nu poate avea vreun scop legitim.

Religia sau convingerea este, în esență, personală și subiectivă și ea nu trebuie să se refere neapărat la o credință construită în jurul unei instituții, iar Statul nu poate încerca să prescrie ceea ce constituie o religie sau o convingere. Aceste noțiuni îi protejează pe atei, agnostici, sceptici și neutri, protejându-i astfel pe cei care aleg să aibă sau nu credințe religioase și să practice sau să nu practice o religie.

Există diferite științe ale religiei, cum ar fi psihologia, sociologia religiei, geografia religioasă, antropologia religioasă, istoria religiilor, fenomenologia și filozofia religiei. Acestea sunt discipline care ne ajută să înțelegem religia. Există și diferite teologii ale religiilor. Prin urmare, trebuie subliniată universalitatea religiei ca fenomen ce marchează profund umanitatea, iar, pe de altă parte, pluriformitatea obiectului religiei. Trebuie să recunoaștem că nu există o religie, ci au fost și sunt mai multe tradiții religioase, care s-au diversificat de-a lungul istoriei.

Totodată, *Biserica* este forma de instituționalizare a religiei, ca expresie de organizare a legăturilor vieții spirituale cu viața materială, ceea ce în practică a creat un echilibru instabil între biserică și stat. Din punct de vedere juridic, nu există o definiție standard a bisericii. Totodată, există mai multe categorii juridice pentru organizarea vieții religioase: grup religios, asociație, asociație culturală sau religioasă, cult recunoscut, cult parte a unui acord cu statul (concordat) [5].

În opinia autorului M.-Ș. Dinu, factorul religios, aparținând dimensiunii culturale a securității, capătă o importanță majoră în analiza de securitate, spațiul de manifestare a securității culturale situându-se la nivelul interrelaționării securității individuale cu securitatea națională în sensul că indivizii sau grupurile substatale (grupuri religioase) pot deveni o problemă de securitate națională, comportamentul acestora degenerând spre acțiuni teroriste, separatiste, revoluționare etc. [1, p.9].

Uniunea Europeană încurajează prin principiul „unității în diversitate” păstrarea identității naționale, a tradițiilor locale și a valorilor formate de-a lungul secolelor și nu urmărește o nivelare artificială și sterilă, o distrugere a specificului cultural [6, p.5]. Uniunea Europeană recunoaște prevalența dreptului intern în ches-

tiunea privitoare la interacțiunea statelor membre cu entitățile religioase, atâta timp cât se respectă tratatele și convențiile internaționale.

La nivel european se proclamă pluralismul religios și respectul manifestat față de multiple convingeri religioase. În limbajul modern termenul „*pluralism*” înseamnă și coexistența, în cadrul aceleiași societăți, de poziții intelectuale, culturale și ideologice atât de diferite și de opuse între ele, încât se contrazic într-un mod care nu lasă spațiu unei posibilități de dialog și unitate [7].

În Occident, pluralismul se prezintă ca un ansamblu de teorii care justifică democrațiile liberale care se organizează din punct de vedere economic după principiul economiei de piață, iar din punct de vedere politic în baza sistemului pluralist de partid ce constituie reprezentarea suverană a poporului. În realitate, este vorba despre o toleranță față de orice concepție de lume și de viață și se exprimă, ca metodă de soluționare a conflictelor, prin compromisul și dezbateră politică. La acestea iau parte doar cei care sunt capabili să intre în conflict, iar cei mai slabi sunt excluși [7].

Statul laic occidental nu profesează niciun crez religios și, în consecință, teoretic nu este nici pentru, nici împotriva unei anumite religii, deoarece vrea să respecte libertatea de conștiință, de exprimare, de educație, deoarece vrea să ofere fiecărui grup, culturi și ideologii aceleași posibilități de exprimare [7].

Pluralismul religios presupune poziția neutră a Statului și protecția egală în fața legii a tuturor persoanelor, fiind garant fundamental împotriva oricărei forme de discriminare. Mai mult, pluralismul religios se referă la grupuri ce împărtășesc anumite convingeri comune, indiferent de faptul dacă este o sectă religioasă, ezoterică sau spirituală.

Statul trebuie să fie neutr și imparțial în exercitarea dreptului său de reglementare a acestui domeniu și în relațiile sale cu diversele religii, culte și credințe. În special, trebuie de ținut cont că obligația de neutralitate și imparțialitate a statului, așa precum este definită de jurisprudența sa, este incompatibilă cu orice competență a statului de a aprecia legitimitatea convingerilor religioase și cere statului să asigure ca grupurile în conflict să se tolereze reciproc, chiar dacă acestea vin din același grup.

Noi subliniem importanța respectării pluralismului și a toleranței între diferitele grupuri religioase. Astfel, membrii cultelor trebuie să se respecte reciproc, să respecte legile țării, să cultive bune relații pentru înaintarea credinței lor și atingerea obiectivelor religios-morale, culturale etc., în așa fel încât să se evite prozelitismul agresiv practicat de membrii cultelor de tip extremist și fundamentalist.

Legislația penală din România în domeniul prevenirii și combaterii criminalității religioase. Codul penal al României cuprinde doar câteva articole din Partea Specială care sancționează infracțiuni cu caracter religios, fiind incluse următoarele: **alin.(2) art.297 CP** (Abuz de serviciu), adică fapta persoanei care, în exercitarea atribuțiilor de serviciu, îngreuează exercitarea unui drept al unei persoane ori creează pentru aceasta o situație de inferioritate pe teme de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, orientare sexuală, apartenență politică, avere, vârstă, dizabilitate, boală cronică necontagioasă sau infecție HIV/SIDA. Observăm că religia apare aici în postura unui semn discriminatoriu.

Totodată, în Partea Specială a Codului penal român găsim și un capitol întreg consacrat infracțiunilor contra libertății religioase și respectului datorat morților. Este vorba despre Capitolul III din Titlul VIII al Părții Speciale (Infracțiuni care aduc atingere unor relații privind conviețuirea socială) care cuprinde următoarele articole:

- 1) Împiedicarea exercitării libertății religioase (art.381);
- 2) Profanarea lăcașurilor sau a obiectelor de cult (art.382);
- 3) Profanarea de cadavre sau morminte (art.383);
- 4) Prelevarea ilegală de țesuturi sau organe (art.384).

În conformitate cu alin.(1) art.381 CP, se sancționează împiedicarea sau tulburarea liberei exercitări a ritualului unui cult religios, care este organizat și funcționează potrivit legii. Totodată, potrivit legii penale române, obligarea unei persoane, prin constrângere, să participe la serviciile religioase ale unui cult ori să îndeplinească un act religios legat de exercitarea unui cult este prevăzută la alin.(2) art.381 CP. La fel, în conformitate cu alin.(3) art.381 CP, se sancționează obligarea unei persoane, prin violență sau amenințare, să îndeplinească un act interzis de cultul, organizat potrivit legii, căruia îi aparține.

În acest sens, abordarea libertății religioase ca valoare ocrotită de legea penală presupune că propovăduirea religioasă nu poate fi efectuată forțat sau prin metode necinstite cu folosirea minorilor și a persoanelor cu dizabilități. Prin urmare, orice tentativă de constrângere a unei alte persoane pentru a obține consimțământul acesteia sau folosirea tehnicilor manipulative este interzisă. Alte tipuri de comportament inacceptabil, cum ar fi: spălarea de creier, încălcări ale legislației muncii; crearea pericolului pentru sănătatea publică și instigarea

la fapte amorale care pot fi întâlnite în practica unor organizații pseudoreligioase, constituie infracțiuni sau alte încălcări și urmează a fi sancționate conform legislației în vigoare.

Legea penală română incriminează fapta prejudiciabilă de profanare a lăcașurilor sau obiectelor de cult. Astfel, este sancționată profanarea unui lăcaș sau a unui obiect de cult, aparținând unui cult religios care este organizat și funcționează potrivit legii (art.382 CP), precum și profanarea de cadavre sau morminte (art.383 CP), modalitățile infracționale fiind expuse în două alineate separate: alin.1 art.383 – sustragerea, distrugerea sau profanarea unui cadavru ori a cenușii rezultate din incinerarea acestuia și alin.2 art.383 – profanarea prin orice mijloace a unui mormânt, a unei urne funerare sau a unui monument funerar.

Observăm că fapta prejudiciabilă de prelevare ilegală de țesuturi sau organe de la un cadavru, fără drept (art.384 CP) la fel este plasată în acest capitol. Însă, ținem să specificăm că această faptă constituie nu infracțiunea contra libertății religioase, ci contra respectului datorat morților, ca și faptele prevăzute la art.382 și art.383 CP.

Totodată, specificăm că Titlul XII „Infracțiuni de genocid, contra umanității și de război” cuprinde trei articole care incriminează infracțiuni motivate de ură religioasă (art.438, art.439, art.444 CP).

În conformitate cu art.438 CP, genocidul constituie săvârșirea, în scopul de a distruge, în întregime sau în parte, un grup național, etnic, rasial sau religios, a uneia dintre următoarele fapte: a) uciderea de membri ai grupului; b) vătămarea integrității fizice sau mintale a unor membri ai grupului; c) supunerea grupului la condiții de existență de natură să ducă la distrugerea fizică, totală sau parțială, a acestuia; d) impunerea de măsuri vizând împiedicarea nașterilor în cadrul grupului; e) transferul forțat de copii aparținând unui grup în alt grup.

De specificat că o conotație religioasă găsim la art.439 CP (Infracțiuni contra umanității) și la art.444 CP (Utilizarea de metode interzise în operațiunile de luptă). Astfel, în conformitate cu lit.j) alin.(1) art.439 CP, săvârșirea, în cadrul unui atac generalizat sau sistematic, lansat împotriva unei populații civile, în forma persecutării unui grup sau a unei colectivități determinate, prin priveră de drepturile fundamentale ale omului sau prin restrângerea gravă a exercitării acestor drepturi, pe motive de ordin politic, rasial, național, etnic, cultural, religios, sexual ori în funcție de alte criterii recunoscute ca inadmisibile în dreptul internațional constituie infracțiune contra umanității.

În plus, în conformitate cu lit.b) art.(1) art.444 CP, fapta persoanei care, în cadrul unui conflict armat cu sau fără caracter internațional, declanșează un atac prin mijloace militare împotriva bunurilor civile protejate ca atare de dreptul internațional umanitar, în special clădiri consacrate cultului religios, învățământului, artei, științei, acțiunilor caritabile, a monumentelor istorice, spitalelor, locurilor unde bolnavii sau răniții sunt adunați, precum și a orașelor, satelor, locuințelor sau clădirilor neapărate ori a zonelor demilitarizate, sau asupra instalațiilor ori echipamentelor ce conțin substanțe periculoase, în măsura în care acestea nu sunt folosite ca obiective militare, constituie utilizarea de metode interzise în operațiunile de luptă.

Legislația extrapenală din România în domeniul prevenirii și combaterii criminalității religioase. Potrivit prevederilor alin.(1) art.9 din *Legea privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor*, nr.489/2006 [8], în România nu există religie de stat; statul este neutru față de orice credință religioasă sau ideologie atee.

Legea privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare este în fapt Ordonanța nr.137 din 31 august 2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare republicată în temeiul art.IV din *Legea nr.324/2006* pentru modificarea și completarea Ordonanței Guvernului nr.137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare [9].

Principiul egalității între cetățeni, al excluderii privilegiilor și discriminării sunt garantate în special în exercitarea dreptului la libertatea de gândire, conștiința și religie.

Potrivit acestei Ordonanțe, prin *discriminare* se înțelege orice deosebire, excludere, restricție sau preferință, pe bază de rasă, naționalitate, etnie, limbă, religie, categorie socială, convingeri, sex, orientare sexuală, vârstă, handicap, boală cronică necontagioasă, infectare HIV, apartenență la o categorie defavorizată, precum și orice alt criteriu care are ca scop sau efect restrângerea, înlăturarea recunoașterii, folosinței sau exercitării, în condiții de egalitate, a drepturilor omului și a libertăților fundamentale sau a drepturilor recunoscute de lege în domeniul politic, economic, social și cultural sau în orice alte domenii ale vieții publice (alin.(1) art.2).

Potrivit alin.(5) art.2 din *Legea privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare*, constituie *hărțuire* și se sancționează contravențional orice comportament pe criteriu de rasă, naționalitate, etnie, limbă, religie, categorie socială, convingeri, gen, orientare sexuală, apartenență la o categorie defavorizată, vârstă, handicap, statut de refugiat ori azilant sau orice alt criteriu care duce la crearea unui cadru intimidant, ostil, degradant ori ofensiv.

Acest act normativ prevede mai multe contravenții ce constau în discrimanări religioase (de exemplu, art.5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15 din Legea privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare).

Unica lege care interzice în mod expres prozelitismul religios este *Legea educației naționale*, nr.1/2011 [10]. Astfel, în conformitate cu alin.(1) art.7, în unitățile, în instituțiile de învățământ și în toate spațiile destinate educației și formării profesionale sunt interzise activitățile care încalcă normele de moralitate și orice activități care pot pune în pericol sănătatea și integritatea fizică sau psihică a copiilor și a tinerilor, respectiv a personalului didactic, didactic auxiliar și nedidactic, precum și activitățile de natură politică și prozelitismul religios.

În opinia noastră, *prozelitismul abuziv* reprezintă o încercare de a influența conștiința religioasă a unei persoane prin violență sau abuz de autoritate. Într-adevăr, în cazul prozelitismului se calcă în picioare darul libertății omului, se subminează și se limitează personalitatea.

Specificăm că învățăturile spirituale pure nu constituie prozelitism chiar și în cazul în care se vor dezvălui și se vor arăta erorile unor altor religii, precum și în cazul ademenirii posibililor ucenici de partea ei, care își abandonează religiile originale potrivit propriei lor voințe, pentru că învățătura spirituală de fapt se efectuează în mod liber și fără obstacole. În afara acestor învățături spirituale care pot fi prezentate liber, orice tentativă de a determina ucenicii unei alte religii dominante prin intermediul unor metode ilegale sau amorale constituie prozelitism.

Totodată, acest act normativ proclamă la lit.n) alin.(1) art.3 că principiile care guvernează învățământul preuniversitar și superior, precum și învățarea pe tot parcursul vieții din România sunt: *principiul libertății de gândire și al independenței față de ideologii, dogme religioase și doctrine politice*.

Legea privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor, nr.489/2006, reglementează o serie de principii definite în convențiile internaționale privind libertatea religioasă la nivel individual și colectiv, instituindu-se cadrul necesar afirmării acesteia. Legea afirmă neutralitatea statului român în raport cu toate cele 18 culte religioase recunoscute, oferind garanții în ceea ce privește autonomia lor față de stat. Prin lege se recunoaște rolul cultelor religioase ca parteneri sociali ai statului și ca furnizori de servicii sociale.

Subliniem că libertatea religioasă implică, *inter alia*, libertatea de a adera sau nu la o religie, precum și libertatea de a practica sau nu o religie. Libertatea religioasă poate face obiectul doar limitărilor prevăzute de lege și necesare în cadrul unei societăți democratice, în interesul securității publice, pentru protejarea ordinii publice, sănătății sau moralității, ori protecției drepturilor și libertății celor din jur.

Libertatea religioasă implică în egală măsură *dreptul de manifestare a religiei*, deoarece actele și cuvintele cu caracter religios se găsesc legate de existența convingerii religioase; în plus, manifestarea unei religii implică *încercarea de convingere a altuia*, în caz contrar libertatea persoanei de a-și schimba religia ori convingerea ar rămâne literă moartă.

Libertatea unui individ de a deține sau de a-și schimba ideea este un drept absolut. Cu siguranță, unui individ trebuie să i se permită posibilitatea de a renunța la o credință sau comunitate religioasă. Forțarea unui individ de a-și dezvălui convingerile sale constituie încălcarea art.9 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului (Roma, 4.XI.1950) [11], nimeni nu poate fi obligat să-și dezvăluie gândurile personale sau aderența la o religie sau credință.

Dreptul unei persoane de a-și manifesta libertatea religioasă include posibilitatea acesteia de a avea parte de o anumită organizare religioasă care să corespundă concepțiilor sale. Trebuie făcută distincție între *o activitate esențială* pentru exprimarea unei religii sau convingeri și una care este doar *inspirată* sau chiar *încurajată* de aceasta.

Dreptul de a face prozelitism prin încercarea de a convinge pe alții să se convertească la religia altuia nu este unul absolut și poate fi limitat în cazul în care statul poate demonstra că acest lucru se bazează pe considerente de ordine publică sau de protecție a persoanelor vulnerabile împotriva exploatării nejustificate.

Totodată, legea garantează egalitatea cultelor în fața legii și a autorităților publice. Statul român și-a rezervat dreptul, în contextul pluralismului european, la o opțiune legislativă care să țină seama de specificul istoric și social al României [5]. Astfel, dacă există standarde internaționale cu privire la exercitarea colectivă a libertății religioase, nu există niciun standard internațional cu privire la formele alese la nivel național în cadrul căreia se exercită libertatea religioasă.

La moment, în România nu există nicio lege împotriva prozelitismului și nicio menționare clară a activităților ce sunt considerate acte de prozelitism. Numărul total al religiilor recunoscute oficial rămâne în continuare scăzut. Prevederile Legii din 2006 privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor introduc un sistem de recunoaștere tripartit. Astfel, se face diferența dintre: grupări religioase (care nu au personalitate juridică), asociații religioase și culte religioase.

În conformitate cu alin.(1) art.1 din *Legea privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor*, nr.489/2006 [8], Statul român respectă și garantează dreptul fundamental la libertate de gândire, de conștiință și religioasă al oricărei persoane de pe teritoriul României, potrivit Constituției și tratatelor internaționale la care România este parte. În alin.(2) art.1 se precizează că nimeni nu poate fi împiedicat sau constrâns să adopte o opinie ori să adere la o credință religioasă, contrară convingerilor sale, și nici nu poate fi supus vreunei discriminări, urmărit sau pus într-o situație de inferioritate pentru credința, apartenența sau neapartenența sa la o grupare, asociație religioasă sau un cult ori pentru exercitarea, în condițiile prevăzute de lege, a libertății religioase.

Aceste norme fundamentale cu caracter general consacrate libertății religioase sunt completate de prevederile art.2, unde este prevăzut că libertatea religioasă cuprinde dreptul oricărei persoane de a avea sau de a adopta o religie, de a și-o manifesta în mod individual sau colectiv, în public sau în particular, prin practicile și ritualurile specifice cultului, inclusiv prin educație religioasă, precum și libertatea de a-și păstra sau schimba credința religioasă. Legiuitorul precizează în alin.(2) art.2 că libertatea de a-și manifesta credința religioasă nu poate face obiectul altor restrângeri decât al celor care sunt prevăzute de lege și constituie măsuri necesare într-o societate democratică pentru securitatea publică, protecția ordinii, a sănătății sau a moralei publice ori pentru protejarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

O prevedere specială întâlnim în alin.(1) art.3, potrivit căreia părinții sau tutorii au dreptul exclusiv de a opta pentru educația religioasă a copiilor minori, conform propriilor convingeri. În acest scop, potrivit alin.(2) art.3, religia copilului care a împlinit vârsta de 14 ani nu poate fi schimbată fără consimțământul acestuia; copilul care a împlinit vârsta de 16 ani are dreptul să-și aleagă singur religia.

Orice persoană are dreptul să-și manifeste credința religioasă în mod colectiv, conform propriilor convingeri și prevederilor acestei legi, atât în structuri religioase cu personalitate juridică, cât și în structuri fără personalitate juridică (alin.(1) art.5).

În conformitate cu alin.(2) art.5, structurile religioase cu personalitate juridică reglementate de *Legea privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor*, nr.489/2006, sunt *cultele și asociațiile religioase*, iar structurile fără personalitate juridică sunt *grupările religioase*. În alin.(5) art.5 este specificat că este interzisă prelucrarea datelor cu caracter personal legate de convingerile religioase sau de apartenența la culte, cu excepția desfășurării lucrărilor de recensământ național aprobat prin lege sau în situația în care persoana vizată și-a dat, în mod expres, consimțământul pentru aceasta. Fiecăruia dintre cele două regimuri juridice îi revin drepturi și obligații specifice, diferența constând în utilitatea publică pe care statul o recunoaște cultelor față de alte grupări religioase.

O normă progresivă care, în opinia noastră, asigură într-un mod adecvat protecția vieții private, este inserată în alin.(6) art.5 al acestei legi, potrivit căreia este interzisă obligarea persoanelor să-și menționeze religia, în orice relație cu autoritățile publice sau cu persoanele juridice de drept privat.

Grupările religioase sunt grupuri de persoane care au aceeași credință, dar nu sunt scutite de taxe și nu beneficiază de sprijin din partea statului. Astfel, în conformitate cu alin.(1) art.6, *gruparea religioasă* este forma de asociere fără personalitate juridică a unor persoane fizice care, fără nicio procedură prealabilă și în mod liber, adoptă, împărtășesc și practică o credință religioasă.

Asociațiile religioase sunt persoane juridice care nu primesc fonduri de la guvern, trebuie înregistrate ca atare și beneficiază doar de scutiri limitate de taxe. În conformitate cu alin.(2) art.6, *asociația religioasă* este persoana juridică de drept privat, constituită în condițiile acestei legi, formată din persoane fizice care adoptă, împărtășesc și practică aceeași credință religioasă.

În conformitate cu alin.(1) art.40 din *Legea privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor*, nr.489/2006 [8], libertatea religioasă se poate exercita și în cadrul asociațiilor religioase, care sunt persoane juridice alcătuite din cel puțin 300 de persoane, cetățeni români sau rezidenți în România, care se asociază în vederea manifestării unei credințe religioase. Asociația religioasă dobândește personalitate juridică prin înscrierea în Registrul asociațiilor religioase, care se instituie la grea judecătorei în a cărei circumscripție teritorială își are sediul.

Astfel, în conformitate cu alin.(1) art.17 al actului normativ nominalizat, calitatea de cult recunoscut de stat se dobândește prin hotărâre a Guvernului, la propunerea Ministerului Culturii și Cultelor, de către asociațiile religioase care, prin activitatea și numărul lor de membri, oferă garanții de durabilitate, stabilitate și interes public.

Potrivit prevederilor art.18, asociația religioasă care solicită recunoașterea calității de cult va formula o cerere în acest sens la Ministerul Culturii și Cultelor, însoțită de următoarea documentație:

a) dovada că este constituită legal și funcționează neîntrerupt pe teritoriul României ca asociație religioasă de cel puțin 12 ani;

b) listele originale cuprinzând adeziunile unui număr de membri cetățeni români cu domiciliul în România cel puțin egal cu 0,1% din populația României, conform ultimului recensământ;

c) mărturisirea de credință proprie și statutul de organizare și funcționare, care să cuprindă: denumirea cultului, structura sa de organizare centrală și locală, modul de conducere, administrare și control, organele de reprezentare, modul de înființare și desființare a unităților de cult, statutul personalului propriu, precum și prevederile specifice cultului respectiv.

Grupurile religioase care nu au statut de cult nu au dreptul să se implice în activități aducătoare de profit. Pentru a se înregistra, asociațiile religioase trebuie să aiba 300 de membri și să furnizeze datele personale ale membrilor, în vreme ce oricare alt tip de asociație se poate înregistra dacă are 3 membri. Asociațiile religioase pot deveni culte religioase dacă au 12 ani de activitate religioasă neîntreruptă în țară, iar numărul membrilor reprezintă 0,1% din populație (aproximativ 22.000 de persoane).

Reglementări similare observăm și în alte state. Astfel, Legea cultelor din Austria, adoptată în 1998, prevede că pentru ca un cult să fie recunoscut de stat trebuie să dovedească 20 de ani de existență ca și comunitate religioasă și să fie înregistrat de cel puțin 10 ani cu statutul de comunitate confesională. Fără aceste condiții îndeplinite, un cult reprezintă o simplă asociație. Totodată, cultul care cere recunoașterea trebuie să reprezinte 2% din populația țării. În Germania, comunitățile religioase pot fi recunoscute drept persoane juridice de drept public, dacă fac dovada faptului că dețin un număr important de persoane, vechime pe teritoriul țării și un patrimoniu considerabil. Numărul de persoane necesar pentru ca comunitatea religioasă să primească drepturile unei organizații religioase este lăsat la aprecierea unor autorități ale statului, fiecărei comunități fiindu-i aplicate criterii de judecată diferite [5].

Cu toate acestea, sancționarea membrilor individuali ai cultelor religioase neînregistrate, pentru practicarea religiei prin rugăciuni sau prin alte metode, nu este compatibilă cu Convenția Europeană a Drepturilor Omului (Roma, 4.XI.1950) [11]; prin contrast, aceasta ar duce la excluderea minorităților religioase care nu sunt formal înregistrate și la faptul că statul poate dicta unei persoane ce trebuie ea să creadă.

În general, guvernul a respectat libertatea religioasă. În perioada de referință, niciun grup religios nu a încercat să obțină statutul de *cult religios*, din cauza prevederilor legale restrictive. *O asociație religioasă* poate deveni cult în condițiile acestei legi.

Conform *Legii privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor*, nr.489/2006, nivelul de finanțare de stat este în funcție de numărul de credincioși ai fiecărui cult înregistrat la cel mai recent recensământ și de „nevoile cultului” (o prevedere ambiguă) [12].

Potrivit alin.(1) art.8 al acestei legi, cultele recunoscute sunt persoane juridice de utilitate publică. Ele se organizează și funcționează în baza prevederilor constituționale și ale acestei legi, în mod autonom, potrivit propriilor statute sau coduri canonice. De asemenea, sunt persoane juridice și părțile componente ale cultelor, așa cum sunt menționate în statutele sau codurile canonice proprii, dacă îndeplinesc cerințele prevăzute în acestea (alin.(2) art.8).

Culte *sunt egale* în fața legii și a autorităților publice. Statul, prin autoritățile sale, nu va promova și nu va favoriza acordarea de privilegii sau crearea de discriminări față de vreun cult. Potrivit alin.(2) art.10 al acestei legi, cultele pot stabili contribuții din partea credincioșilor lor pentru susținerea activităților pe care le desfășoară. În acest sens, alin.(5) art.10 prevede că nimeni nu poate fi constrâns prin acte administrative sau prin alte metode să contribuie la cheltuielile unui cult religios.

Potrivit normei prevăzute la alin.(2) art.13 din aceeași lege, în România sunt interzise orice forme, mijloace, acte sau acțiuni de defăimare și învrăjpire religioasă, precum și ofensa publică adusă simbolurilor religioase, iar în conformitate cu alin.(3) art.13 al acestui act normativ, împiedicarea sau tulburarea libertății de exercitare a unei activități religioase, care se desfășoară potrivit legii, se pedepsește conform dispozițiilor legii penale.

Prin această lege se mai precizează (alin.(1) art.28) că unitățile locale ale cultelor pot avea și întreține, singure sau în asociere cu alte culte, cimitire confesionale pentru credincioșii lor. Cimitirele confesionale se administrează potrivit regulamentelor cultului deținător. Identitatea confesională a cimitirelor istorice este protejată de lege.

Textul legii stipulează că în localitățile în care nu există cimitire publice și unde unele culte nu au cimitire proprii, persoanele decedate care aparțineau cultelor respective pot fi înhumate potrivit ritului propriu, în cimitirele existente în funcțiune. Aceste prevederi nu se aplică cimitirelor aparținând cultelor mozaic și musulman.

Cimitirele comunale și orășenești trebuie să fie organizate astfel încât să aibă sectoare corespunzătoare pentru fiecare cult, la cererea acelor culte ce funcționează în localitatea respectivă. Autoritățile publice locale au obligația de a înființa cimitire comunale și orășenești în fiecare localitate. Cu toate acestea, chiar și după adoptarea Legii cultelor, mai există situații în care preoții ai bisericii ortodoxe române solicită, acolo unde există cimitire în administrația lor, o suprataxă pentru înmormântarea unui enoriaș aparținând altui cult. Mai mult decât atât, ei cer ca înhumarea să se realizeze potrivit tradițiilor ortodoxe [5].

Concluzii

Sușinem că o abordare neclară a prozelitismului abuziv poate fi explicată prin lipsa de atenție științifică consemnată din partea juriștilor, în special în doctrina penală și criminologică. Observăm inexistența unor criterii clare și exhaustive în determinarea criteriilor de identificare a prozelitismului.

Prin urmare, se impune ca o necesitate obiectivă acoperirea acestei lacune și elaborarea unor instrumente clare, necesare și suficiente în materia calificării, revenirii și combaterii faptelor de prozelitism abuziv.

Pentru a contribui la îmbunătățirea cadrului științific criminologic în domeniul conturat, propunem următoarea definiție a prozelitismului abuziv și a criminalității religioase:

Prozelitism abuziv: orice acțiune de schimbare a convingerilor religioase ale unei persoane sau ale unui grup de persoane prin constrângere fizică sau psihică, prin metode agresive de persuasiune, prin promiterea și oferirea de bani în scopul atragerii de adepți, inclusiv prin agresarea religioasă a persoanelor aflate în condiții de subordonare; orice urmărire a persoanelor în locuri publice (în stradă, pe la porțile, pe la ușile lor, la serviciu, la telefon etc.).

După noi, **criminalitatea religioasă**, fiind un fenomen social și juridic, desemnează *totalitatea infracțiunilor ce implică într-un fel sau altul religia, adică infracțiuni religioase; infracțiuni săvârșite din motive religioase și infracțiuni ce implică semne de extremism religios, săvârșite pe un anumit teritoriu într-o anumită perioadă, indiferent dacă făptuitorii au fost descoperiți sau nu.*

Referințe:

1. DINU M.-Ș. *Dimensiunea etnico-religioasă a securității*. București: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2007, p.11.
2. Securitate națională și religia. http://cssas.unap.ro/ro/pdf_studii/securitatea_nationala_si_religia.pdf
3. Convenție privind statutul refugiaților, încheiată la Geneva la 28 iulie 1951. http://www.unhcr-centraleurope.org/_assets/files/content/resources/pdf_ro/conventions/refugee_convention/1951_Convention_ROM.pdf
4. Protocol privind Statutul refugiaților din 31 ianuarie 1967. http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.http_act_text?id=32365
5. *Stat și religii în România – o relație transparentă?* Copyright 2008 APADOR-CH. http://www.apador.org/publicatii/raport_stat_religii.pdf
6. HOLBEA, Gh., OPRIS, D., OPRIS, M., JAMBORE, G. *Ora de religie – cunoaștere și devenire spirituală*: Lucrare tipărită cu binecuvantarea Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. București: Editura Basilica a Patriarhiei Române, Apostolat educațional, 2010, p.5.
7. DUMEA, E. *Cultura și religia în Europa: materiale suplimentare*. http://www.cse.uaic.ro/_fisiere/Documentare/Suporturi_curs/II_Cultura_si_religie_in_europa.pdf
8. În: *Monitorul Oficial al României*. Partea I. 2007, nr.11.
9. În: *Monitorul Oficial al României*. Partea I. 2006, nr.626.
10. În: *Monitorul Oficial al României*, 10 ianuarie 2011.
11. Convenția Europeană a Drepturilor Omului (Roma, 4.XI.1950) amendată de Protocoalele nr.11 și 14, însoțită de Protocolul adițional și de Protocoalele nr. 4, 6, 7, 12 și 13. http://www.echr.coe.int/documents/convention_ron.pdf
12. Raportul internațional privind libertatea de religie. <https://www.state.gov/documents/organization/132848.pdf>

Prezentat la 13.03.2017